

М.В. НАЗАР

(Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни, Україна)

Тенденції кредитування сільськогосподарських підприємств Львівської області

Сучасні тенденції розвитку кредитування сільськогосподарських підприємств України свідчать про наявність багатьох проблем у цій сфері. При цьому сьогодні кредити комерційних банків залишаються чи не єдиним шляхом задоволення потреб у додаткових ресурсах для підприємств аграрної галузі. Стаття присвячена оцінці стану кредитування сільськогосподарських підприємств Львівської області. Розкрито основні причини, що сповільнюють розвиток кредитування. Здійснено аналіз динаміки наданих кредитів сільськогосподарським підприємствам Львівської області протягом 2010-2015 років та окреслено напрямки їх цільового використання. Оцінено масштаби участі комерційних банків у кредитуванні сільськогосподарських підприємств Львівської області. Визначено базові умови кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками. Наведено динаміку фінансування витрат на здешевлення кредитів для сільськогосподарських підприємств Львівської області протягом 2012-2015 років. Акцентовано увагу на необхідності активної державної підтримки сільськогосподарських підприємств у сфері кредитування.

Ключові слова: комерційний банк, кредит, умови кредитування, державна підтримка, сільськогосподарське підприємство.

М.В. НАЗАР

(Львовский национальный аграрный университет, г. Дубляны, Украина)

Тенденции кредитования сельскохозяйственных предприятий Львовской области

Современные тенденции развития кредитования сельскохозяйственных предприятий Украины свидетельствуют о наличии многих проблем в этой сфере. При этом сегодня кредиты коммерческих банков остаются едва ли не единственным путем удовлетворения потребностей в дополнительных ресурсах для предприятий аграрной отрасли. Статья посвящена оценке состояния кредитования сельскохозяйственных предприятий Львовской области. Раскрыты основные причины, замедляющие развитие кредитования. Проведен анализ динамики предоставленных кредитов сельскохозяйственным предприятиям Львовской области в течение 2010-2015 годов и обозначены направления их целевого использования. Оценены масштабы участия коммерческих банков в кредитовании сельскохозяйственных предприятий Львовской области. Определены базовые условия кредитования сельскохозяйственных предприятий коммерческими банками. Приведена динамика финансирования расходов на удешевление кредитов для сельскохозяйственных предприятий Львовской области в течение 2012-2015 годов. Акцентировано внимание на необходимости активной государственной поддержки сельскохозяйственных предприятий в сфере кредитования.

Ключевые слова: коммерческий банк, кредит, условия кредитования, государственная поддержка, сельскохозяйственное предприятие.

M.V. NAZAR

(Lviv National Agrarian University, Dubliany, Ukraine)

Loan Trends in Lending of Agricultural Enterprises in Lviv Region

Modern trends in lending of agricultural enterprises of Ukraine give evidence of many problems existing in this area. Under these circumstances, commercial banks' loans remain the only way to meet the need in additional resources for enterprises of the agricultural sector. The article is devoted to the assessment of lending of agricultural enterprises in Lviv region. The main reasons that slow down the credit growth were disclosed. The analysis of provided loans to the agricultural enterprises in Lviv region during the years 2010-2015 was held and the directions of their intended use were outlined. The scopes of involvement of commercial banks in lending of agricultural enterprises in

Lviv region were estimated. Basic conditions of lending of agricultural enterprises by commercial banks were determined. The dynamics of costs funding on cheapening of loans for agricultural enterprises in Lviv region during the years 2012-2015 was exemplified. The attention was paid to the need for active government support of agricultural enterprises in the field of lending.

Keywords: commercial bank, credit, lending conditions, government support, agricultural enterprise.

Постановка проблеми. Функціонування сільськогосподарських підприємств нероздільно пов'язане з потребою в постійному залученні додаткових фінансових ресурсів для поповнення оборотних коштів, придбання основних засобів, впровадження ноу-хау. Відтак в процесі господарської діяльності у підприємств виникає необхідність кредитування. Сучасні тенденції свідчать про наявність проблем у забезпеченні кредитними ресурсами сільськогосподарських підприємств України та Львівської області зокрема. На сьогоднішній день, кредити комерційних банків залишаються для підприємств аграрної галузі чи не єдиним шляхом покриття потреб у додаткових ресурсах, оскільки сільськогосподарські підприємства непривабливі для інвесторів, кредитні спілки орієнтовані на дрібних позичальників. Враховуючи усі перелічені причини для ефективного кредитування сільськогосподарських підприємств потрібен системний підхід, який сприяв формуванню злагодженої кредитної політики, враховував особливості аграрної галузі та створював сприятливі умови для її подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань кредитування сільськогосподарських підприємств присвячено чимало праць вітчизняних вчених, а саме: В.М. Алексійчука, О.Є. Гудзь [2], М.Я. Дем'яненка, О.О. Непочатенко, С.М. Колотухи, В.В. Лаврука, О.В. Олійник [3], П.А. Стецюка [15] та інших. Однак, реальний стан та тенденції розвитку кредитування сільськогосподарських підприємств свідчать про наявність невирішених проблем, які вимагають подальшого аналізу та дослідження.

Метою статті є оцінка стану кредитування сільськогосподарських підприємств Львівської області та надання пропозицій щодо покращення кредитних відносин сільськогосподарських підприємств з банківськими установами.

Вклад основного матеріалу. Специфіка діяльності сільськогосподарських підприємств визначає їх залежність від кредитування. Для даних підприємств кредит – це джерело залучення необхідної кількості фінансових ресурсів для власної діяльності, що допомагає покривати витрати поточної діяльності, впливає на формування виробничих запасів та процес відтворення [1, с. 91].

Серед основних причин, що сповільнюють розвиток кредитування можна виділити наступні:

- для фінансових установ – це високий рівень неповернення кредитів та відсотків за їх використання; відсутність надійної застави, адже в більшості випадків, крім майбутнього врожаю, сільськогосподарські підприємства не можуть запропонувати іншої застави; низький рівень управлінського менеджменту в підприємствах; непрозорість ведення господарської діяльності.

- для сільськогосподарських підприємств-позичальників – це високі відсоткові ставки за користування кредитними коштами; жорсткі умови їх отримання; невідповідність критеріям оцінки комерційних банків; низький рівень державної підтримки.

В табл. 1 наведена динаміка залучення кредитних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами Львівської області.

Таблиця 1

Структура та обсяг наданих кредитів сільськогосподарським підприємствам Львівської області протягом 2010-2015 рр.

Показники	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Надано кредитів, всього, млн. грн.	204	282	256	308	695	801
в т.ч. короткострокові	92	135	112	163	410	569
середньострокові	106	139	138	132	276	223
довгострокові	6	8	6	12	9	9
Частка кредитів за термінами в загальній структурі, %	X	X	X	X	X	X
в т.ч. короткострокові	45,05	49,29	43,75	52,92	58,99	71,04
середньострокові	51,96	49,30	53,90	42,86	39,71	27,80
довгострокові	2,98	1,42	2,35	4,22	1,3	1,16

Джерело: розраховано автором на основі [4].

Дані табл. 1 свідчать, що обсяги кредитування сільськогосподарських підприємств Львівської області мають тенденцію до збільшення. Так, кредитування у 2015 році порівняно з 2010 роком зросло на 597 млн. грн. (у 3,9 рази). Проте, слід

зазначити, що у загальній структурі наданих кредитів частка довгострокових залишається мізерною, що свідчить про те, що більшість господарств не розширюють свою виробничу діяльність та не проводять технологічного оновлення. Переважна

Фінанси та оподаткування

більшість банків видають сільськогосподарським підприємствам короткострокові кредити, хоча спостерігається деяка тенденція до розвитку середньострокового кредитування терміном до 2-3 років.

Існуючий процес кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками все ще залишається доволі ускладненим та потребує від підприємств великої кількості необхідних документів та тривалого їхнього розгляду. Наразі відсутній дієвий механізм застави майна, що теж гальмує розвиток кредитування [2]. Слід зазначити, що переважна кількість сільськогосподарських підприємств-позичальників не

мають кредитної історії, а у банках-кредиторах відсутні кадри, які б займалися кредитуванням саме агробізнесу та враховували його особливості. Ці причини обмежують обсяги кредитування сільськогосподарських підприємств та ведуть до підвищення вартості кредитних ресурсів.

Згідно даних Департаменту агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації кредити аграріям були надані на наступні цілі (табл. 2).

Найактивнішими кредиторами села у Львівській області за період 2011-2014 років стали Ощадний банк, Банк Південний, Райфайзен Банк Аваль (табл. 3).

Таблиця 2

Цільове призначення наданих кредитів сільськогосподарським підприємствам Львівської області

Показник	Частка, %
Поповнення обігових коштів	18,4
Закупівля мінеральних добрив, засобів захисту рослин, насіння, паливно-мастильних матеріалів	19,3
Закупівля кормів та кормових добавок (птахівництво)	2,7
Закупівля зерна і борошна у сільськогосподарських товаровиробників	43,8
Закупівля сільськогосподарської продукції (м'ясопереробні підприємства)	3,1
Придбання обладнання та реконструкція приміщень	8,4
Придбання сільськогосподарської техніки	3,8
Придбання ВРХ, свиней, племінних телиць і нетелів	0,6

Джерело: розраховано автором на основі [5].

Таблиця 3

Участь комерційних банків у кредитуванні сільськогосподарських підприємств Львівської області

Назва банківської установи	2011р.		2012р.		2013р.		2014р.	
	тис. грн.	к-ть угод	тис. грн.	к-ть угод	тис. грн.	к-ть угод	тис. грн.	к-ть угод
Ощадний банк	13316	18	20809	10	17380	7	6922	5
Укрсиббанк	30100	2	84600	1	16500	1	X	X
Райфайзен Банк Аваль	5880	3	7900	3	6525	5	5300	3
ПроКредит Банк	17185	7	1700	3	3873	3	4800	4
ЕРСТЕ банк	X	X	5300	2	X	X	X	X
Укрсоцбанк	X	X	430	1	X	X	X	X
Креді Агріколь Банк	X	X	3994	4	650	2	200	1
Кредобанк	1000	1	10183	8	5695	3		
Банк Південний	90800	6	203000	4	300000	4	418000	2
ПАТ «ОКСІ Банк»	10630	6	3180	3	6880	4	1500	1
VІВВ Банк	X	X	14000	1	X	X	X	X
ПАТ «Всеукраїнський акціонерний банк»	X	X	4818	1	4818	1	X	X
Златобанк	X	X	2000	1	2200	1	X	X
ПАТ «Банк «Київська Русь»	630	1	X	X	4000	1	X	X
Unicredit Bank	X	X	X	X	100	1	X	X
ПАТ «КБ «Фінансова ініціатива»	X	X	X	X	15223	2	X	X
Піреус Банк	X	X	X	X	X	X	4400	1
ПАТ «Банк Львів»	4000	1	X	X	X	X	X	X
Мегабанк	175	1	X	X	X	X	X	X
АТ Індекс Банк	1570	4	X	X	X	X	X	X
Укресімбанк	240	1	X	X	X	X	X	X
ВАТ «КБ «Актив-банк»	3200	1	X	X	X	X	X	X

Джерело: розраховано автором на основі [4].

Компанія «Просто Консалтинг», що поводить професійні дослідження фінансових ринків, серед лідерів банків-кредиторів сільськогосподарських підприємств у 2015 році виділяє наступні: UniCredit Bank, Райфайзен Банк Аваль, ОТП Банк, Credit Agricole, Приват Банк, Укрексімбанк та Ощадний банк [6].

Особливостями програм агрокредитування даних банків є те, що дані кредити відрізняється від звичайних бізнес-кредитів сезонним (адаптованим)

графіком погашення, більш гнучким підходом до забезпечення, пільговими умовами страхування застави. В рамках процедури розгляду заявки клієнта також використовуються спеціальні інструменти фінансового аналізу, виходячи із специфіки звітності сільськогосподарських виробників.

Окремі дані по базових умовах кредитування сільськогосподарських підприємств, що діють в комерційних банках, наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Базові умови кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками

АГРОКРЕДИТИ			
Термін кредитування	Сума кредиту / Вартість застави, %	Назва банківської установи	Відсоткова ставка в гривнях, %
Короткострокові кредити	80	Райфайзен Банк Аваль	26
	70	Укрексімбанк (для придбання агротехніки – аванс 15 %)	26,72
	50	Ощадбанк	26,78
	60	UniCredit Bank	27,85
	70	Credit Agricole	27,85
	65	ОТП Банк	29,77
	50	Укргазбанк	34,76
	Бланковий до 500 тис. грн.	ПриватБанк	43,8
Середньострокові кредити	50	Ощадбанк	25,58
	80	Райфайзен Банк Аваль	26
	70	Укрексімбанк (для придбання агротехніки – аванс 15 %)	26,84
	70	Credit Agricole	26,65
	65	ОТП Банк	28,57
	50	Укргазбанк	34,66
Довгострокові кредити	80	Райфайзен Банк Аваль	26
	70	Credit Agricole	26,39
	70	Укрексімбанк	26,86
	65	ОТП Банк	28,32
	50	Укргазбанк (кредити для придбання нової агротехніки)	34,29

Джерело: розраховано автором на основі [7-14].

Сільськогосподарським підприємствам обираючи банк-кредитор варто звертати увагу не лише на низькі відсоткові ставки, але й на такі речі як: щомісячна комісія при погашенні кредиту; одноразова комісія при наданні кредиту; можливість кредитних канікул; штрафні санкції при достроковому погашенні кредиту; наявність та умови страхування; термін розгляду заявки на отримання кредиту. Доволі часто банки пропонуючи низьку відсоткову ставку намагаються знизити ризики при агрокредитуванні за рахунок інших умов.

Розмір плати за кредит – відсоткових ставок для сільськогосподарських підприємств та порядок їх слати відіграє ключове значення при кредитуванні. Вартість кредиту для сільськогосподарських

підприємств залежить від: облікової ставки НБУ; середньої відсоткової ставки за міжбанківськими кредитами; величини та терміну користування кредитом; стану кредитного ринку та кредитної інфраструктури; відсоткової ставки банків – конкурентів; рівня ризику по даному кредиту.

Оцінка зміни відсоткових ставок за кредитами сільськогосподарських підприємств Львівської області свідчить про їх підвищення. Так, за даними Національного банку України, якщо у 2010 році підприємства Львівської області кредитувались в середньому за ставкою 20,3 %, то у 2015 році середня ставка за користування кредитом становила 25 %. Дані щодо плати за кредит в розрізі районів Львівської області представлено в табл. 5.

Обсяги наданих кредитів та відсоткових ставок у районах Львівської області

Район	2012 р.		2013 р.		2014 р.	
	Сума наданого кредиту, тис. грн.	Середня ставка за кредитом, %	Сума наданого кредиту, тис. грн.	Середня ставка за кредитом, %	Сума наданого кредиту, тис. грн.	Середня ставка за кредитом, %
Бродівський	20887	19	22316	18	X	X
Буський	6450	19	1250	20	800	17
Городоцький	100	23	150	22	200	21
Дрогобицький	5863	19,2	X	X	X	X
Жидачівський	X	X	177	19	320	22
Жовківський	X	X	750	20	X	X
Золочівський	X	X	2500	23	1500	23
Кам'янка-Бузький	91004	22	18895	23	4600	18
Миколаївський	X	X	200	21	900	21
Мостиський	X	X	X	X	X	X
Перемішлянський	9640	20	20180	19,7	4300	19
Пустомитівський	3700	20,3	4675	21	X	X
Радехівський	203900	19	300000	19	418000	19
Самбірський	13230	18,6	X	X	4400	18
Старосамбірський	740	23	300	20,5	X	X
Сколівський	X	X	X	X	X	X
Сокальський	X	X	2651	21,5	14500	22
Стрийський	6400	21,5	4700	19	X	X
Яворівський	X	X	X	X	X	X

Джерело: розраховано автором на основі [5].

Дані табл. 5 свідчать, що кредитні відносини сільськогосподарських підприємств з комерційними банками були й залишаються ризикованими. З 19 районів Львівської області 3 райони (Мостиський, Сколівський Яворівський) не були прокредитовані зовсім, а у 2014 році їх число збільшилось до 9.

Важливе значення при кредитуванні сільськогосподарських підприємств має державна підтримка галузі – здешевлення кредитів за рахунок

коштів державного та обласних бюджетів. Обсяги пільгового кредитування залежать від коштів, передбачених цими бюджетами, а ці показники мають тенденцію нестійкості. Свідченням цього є дані щодо обсягів фінансування витрат на здешевлення кредитів для сільськогосподарських підприємств Львівської області за період 2012-2015 років (табл. 6).

Таблиця 6

Динаміка фінансування витрат на здешевлення кредитів для сільськогосподарських підприємств Львівської області протягом 2012-2015 рр.

Показник	2012 р.		2014 р.		2015 р.	
	Держ. бюджет	Обл. бюджет	Держ. бюджет	Обл. бюджет	Держ. бюджет	Обл. бюджет
Обсяг бюджетного фінансування розвитку АПК, всього, тис. грн.	51621,7	5709,2	54046,71	5503,89	15339,00	5734,40
Кошти, спрямовані на здешевлення кредитів, тис. грн.	17765,9	1882,03	16229,00	537,99	15339,00	1448,40
в т.ч. їх частка, %	34,40	33,00	30,03	9,77	100	25,26
Відношення коштів обласного бюджету до державного, всього, %	11,1		10,18		37,38	
Відношення коштів обласного бюджету до державного, в частині спрямованій на здешевлення кредитів, %	10,6		3,31		9,44	

Джерело: розраховано автором на основі [5].

Значимо, що механізм здешевлення кредитів не позбавлений недоліків, зокрема йому характерні: недостатність обсягів фінансування; неритмічність надання (в основному в кінці року); нестабільність (кожен рік змінюються його обсяги і напрями); непрозорість механізму надання; недоступність для більшості сільськогосподарських підприємств.

Висновки. На основі проведеного аналізу та вивчення тенденцій, що характеризують стан кредитування сільськогосподарських підприємств Львівської області можна зробити висновки, що:

- банківські кредити неспроможні повною мірою забезпечити потреби сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах;
- головним чином банківські кредити видаються на коротко- та середньотермінові періоди;
- регулювання кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств є малоефективним, а державна підтримка – недостатньою;
- незадовільні обсяги надходження кредитних ресурсів в аграрну сферу через жорсткі умови та високі відсоткові ставки.

Вирішення проблем розвитку кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, передбачає виконання наступних умов: розширення існуючої кредитної інфраструктури; створення кооперативної кредитної системи; вдосконалення кредитних механізмів; вдосконалення механізму державної підтримки сільськогосподарських підприємств у сфері кредитування; запровадження методик аналізу кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств з урахуванням галузевих особливостей позичальника; регулювання діяльності недержавних гарантійних та страхових установ для обслуговування сільськогосподарських підприємств.

4 Список використаних джерел

1. Біломістний, О. М. Особливості кредитування діяльності малих підприємств на сучасному етапі розвитку економіки України [Текст] / О. М. Біломістний // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – № 1. – С. 90-93.
2. Гудзь, О. Є. Розвиток інвестиційного кредитування агроформувань [Текст] / О. Є. Гудзь // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Фінанси і кредит. – 2009. – № 1(26). – С. 141-144.
3. Олійник, О. В. Фінансово-кредитні важелі ефективного відтворення сільськогосподарського виробництва [Текст] / О. В. Олійник // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 2. – С. 21-26.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
5. Офіційний сайт Департаменту агропромислового розвитку Львівської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://loda.gov.ua/departament-ahropromyslovoho-rozvytku>
6. Офіційний сайт компанії «Просто Консалтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostobiz.ua>

7. Офіційний сайт Райффайзен Банку Аваль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.aval.ua>

8. Офіційний сайт Укрексімбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eximb.com>

9. Офіційний сайт Ощадного Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oschadbank.ua

10. Офіційний сайт Юнікредітбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unicredit.ua>

11. Офіційний сайт Креді Агріколь Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://credit-agricole.ua>

12. Офіційний сайт ОТП Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.otpbank.com.ua>

13. Офіційний сайт Укргазбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrgasbank.com>

14. Офіційний сайт Приватбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua>

15. Стецюк, П. А. Проблеми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств [Текст] / П. А. Стецюк // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 4. – С. 134-137.

4 References

1. Bilomistnyi, O. (2010). Osoblyvosti kredytuvannia diialnosti malykh pidpriemstv na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky Ukrainy [Lending of small businesses at the present stage of development of Ukrainian economy]. *Visnyk universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*, No. 1, 90-93.
2. Hudz, O. (2009). Rozvytok investytsiinoho kredytuvannia ahroformuvan [Development of investment crediting of agroformations]. *Visnyk Sumskoho natsionalno ahroformo universytetu. Seria: Finansy i kredyt*, No. 1(26), 141-144.
3. Oliinyk, O. V. (2005). Finansovo-kredytni vazheli efektyvnoho vidtvorennia silskohospodarskoho vyrobnytstva [Financial and credit instruments of effective reproduction of agricultural production]. *Oblik i finansy APK*, No. 2, 21-26.
4. Official site of the National Bank of Ukraine. Retrieved from <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
5. The official website of the Department of Agricultural Development of Lviv Regional State Administration. Retrieved from <http://loda.gov.ua/departament-ahropromyslovoho-rozvytku>
6. The website «Prosto Konsalting». Retrieved from <http://www.prostobiz.ua>
7. The official website of Raiffeisen Bank Aval. Retrieved from <https://www.aval.ua>
8. The official website of The State Export-Import Bank of Ukraine. Retrieved from <https://www.eximb.com>
9. The official website of Oschadbank. Retrieved from www.oschadbank.ua
10. The official website of UniCredit Bank. Retrieved from <https://www.unicredit.ua>
11. The official website of Credit Agricole Bank. Retrieved from <https://credit-agricole.ua>
12. The official website of OTP Bank. Retrieved from <https://www.otpbank.com.ua>
13. The official website of Ukrhazbank. Retrieved from <http://www.ukrgasbank.com>
14. The official website of PrivatBank. Retrieved from <https://privatbank.ua>
15. Stetsiuk, P. A. (2011). Problemy finansovoho zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv [Problems of financial support of agricultural enterprises]. *Oblik i finansy APK*, No. 4, 134-137.